

אי-החלטה נחושה / נתן אלתרמן

1

שני הדיונים התנהלו כמעט בעת ובעונה אחת. זה של הממשלה וזה של הנהלת הסוכנות. את הדיון הממשלתי לא חדלו המשקיפים המדיניים שלנו מלתאר, במשך שבועיים כמעט, במונחים שעיקרם ה"קדחנות". הוסבר כי לא ייתכן שבפגישה בין ראש ממשלת ישראל ובין נשיא ארצות-הברית לא יעלו על הפרק שאלות-יסוד ומשום כך הכרח הוא שהממשלה תקבע עמדתה לגביהן. דחיפותו של הכרח זה קיבלה תוספת דגש-חזק לאחר שביקורו של ראש-הממשלה הוקדם לפתע בחודש ימים ומכאן ואילך נעשתה הקדחנות כחוט-השני בכל התיאורים וההסברים. ישיבות-הממשלה היו קדחתניות, המגעים בין הסיעות – קדחתניים, קצב עבודתם של המומחים, שהכינו את החומר, היה קדחתני. כך נמשך הדבר כשבועיים ימים ולפתע הושלך הס והקדחתנות היתה כלא היתה. פתאום הוברר ואף הוסבר שיש פנאי ואין להיחפז וכי בפגישה בין ראש-הממשלה ובין נשיא ארצות-הברית אין שום הכרח או צורך להעיר ולעורר שאלות-יסוד ואך איולת היא להניח שהממשלה צריכה לקבוע עמדה לגבי שאלות אלו, נוסף על מה שכבר נקבע והוצהר בכנסת. "דבר" אפילו הגדיר את כל הדיון כולו כ"פולמוס-סרק". בקיצור, כל סימני הקדחת נתעופפו כהרף-עין וקדחתנות מסויימת נשארה רק בהכחשות-הקדחתנות.

כך נמצאנו איפוא עומדים לפתע במצב שבו נהפך הדיון הממשלתי הראשון בשאלות של עיקר, לאינטרמצו טראגי-קומי ובמידה שנשמעו קולות מערערים על נייעור-החוצן הפומבי מנושא-הדיון ועל הדרך שבה הורדה בבהלה מסדר-היום שאלת-היסוד של שלימות הארץ, הוסבר כי הדבר נעשה למען שלימות הממשלה.

2

כך לגבי הדיון הממשלתי, ואילו בדיון הנהלת הסוכנות, בשאלת העליה, היתה האווירה אחרת מלכתחילה. לכאורה, דובר כאן אמנם על ענין אשר בלעדיו אין שחר לא רק לגבולות החדשים, אלא אף המדינה בגבולותיה הישנים נשארת בהיעדרו נתוקה ממשאבי-כוחה ומתכליתה העליונה והאמיתית. ואף-על-פי-כן, גם אם היתה בדיונים אלה אווירת חירום וקדחתנות לא היתה אווירה זו טעונה לא אישור ואלא הכחשה, שכן הציבור, ואולי גם המשתתפים עצמם, ידעו כי אין זה קובע.

אמנם יש להודות שכאן נתקבלו החלטות מפורשות. הוחלט על הקמת ברית מגשימים בתוך ההסתדרות הציונית. כדי שנבין מה ערכו של מיפנה זה הסביר נשיא ההסתדרות הציונית, תוך הבעת ספקות לגבי היקף התוצאות המעשיות, כי אחת התוצאות הסבירות של החלטה זו (שאף היא אמנם עדיין רק בגדר הצעה) היא ש"להבא לא יוכל איש להיות ימים רבים מנהיג ציוני בלי לעלות לישראל". בין שאר הצעות או החלטות מהפכניות, הבאות להשיב לצרכיה של שעת-חירום היסטורית זו, אפשר למנות גם את "המחשבה, אך לא ההחלטה" לבטל את הסקציה האמריקאית של הנהלת הסוכנות ואת ההצעה המרעישת לצמצם את מספר חברי הנהלת הסוכנות לתשעה או עשרה, ומה שחשוב ומעניין עוד יותר, ש"נוסף על חברי ההנהלה הפעילים יהיו חברי-הנהלה שלא ינהלו מחלקות אך ישתתפו בישיבות חדשיות של ההנהלה לקביעת המדיניות..."

אכן, התמורה האמיתית שנתחוללה בדיון הציוני הזה היא, לדעתי, זו שהפעם לא עלו בו על הפרק אותם עיונים היסטוריוסופיים, אשר הפכו במשך עשרים השנים הגורליות הללו את רעיון התחיה הלאומית ראשו-למטה והעמידו במרכזה של הציונות את הדאגה לקיומן היהודי של התפוצות ואת "נצח הגולה". רבים מכירים כעת כי בלעדי הגשמתו של עקרון קיבוץ-גלויות אין ראיון "נצח הגולה" מתפרש אלא כתהליך מהיר, ולגמרי לא נצחי, של טמיעה ושקיעה והתפוררות-התפוצות. כיום ברור כי הבעיה הדמוגרפית האמיתית שבגללה יש נכונים לוותר (במידה שהדבר תלוי בנו) על שלימות הארץ היא לא הבעיה הערבית אלא הבעיה הדמוגרפית היהודית של חוסר עליה. כן, אם יתברר שבגלל הוויתור על מאמץ עליון להעלאתו של עם ישראל נהיה צריכים לוותר על שלימותה של ארץ-ישראל, הרי שבסופו של דבר נישאר באמת עומדים רק על עקרון שלימות הממשלה, ואם לא תהא זו בדיחת-השנה אין ספק כי משמעותו של תהליך זה, אם ימשך, הוא שהציונות עלולה ליהפך לבדיחת אלפיים השנים של דברי ימי ישראל בגולה.

3

כנגד כל דברים כמו הנ"ל יש תמיד מי שקם ושואל: ובכן, מה הדרך הנכונה בענין העליה? שאלה זו היא, כמובן, הגיונית בהחלט, אך אינני סבור כי אין אנו רשאים לחשוף את המעוות אלא אם כן אנו מתווים גם דרכים לתיקונו. רצוני רק להוסיף ולומר, כי הימנעות הממשלה מלעמוד לעת הזאת, קבל עולם ולעיני כל ישראל, על דברים שבעיקרון ושבסוד, והסתפקותה בניסוח מדיני פורמאלי הדוחה את השאלות החותכות גורל-העם עד למשא-ומתן ישיר עם שליטי מדינות ערב, הימנעות זו היא גורם שמוסיף ומחבל בהמחשת משמעותם של ימים אלה ומרבה טשטוש-חוששים והיסח-דעת מן העיקר. הנימוק העיקרי שבו מסבירים את אי-ההחלטה הנחושה אשר נקבעה בסיומם של הדיונים הממשלתיים הוא הנימוק האומר שאין הכרח לקפוץ ולקבוע עקרונות מדיניים, מאחר שאין עלינו שום לחץ בענין זה ויש פנאי. אכן, נימוק זה נשען על העובדה שכנראה עין לערער עליה. מסתבר שבאמת

אין ארה"ב לוחצת בינתיים, אך גם אם נניח שכך יימשכו הדברים יש לשאול אם המסקנה מהיעדר-לחץ זה היא המסקנה הנכונה ואם אין אנו שוגים משגה יסודי שעה שאנו עושים את העידרו הזמני של הלחץ בזירה המדינית גורם בר-תוקף לגבי רבדי-היסוד של קיומנו הלאומי. שאלה זו יש לשאול ביחוד מאחר שאותה נוסחה מדינית שבה אנו מסתפקים כיום, הנוסחה האומרת כי על הכל ידובר בשיחות-שלום בינינו ובין שליטי מדינות ערב, אינה רק טכסיס כלפי חוץ, אלא היא הממצה באמת את עמדתנו כיום. הצרה היא לא בנוסחה, שהיא אולי אפילו נוסחה מוצלחת, אלא הצרה היא בכך שאנו נוקטים נוסחה זו לא רק כדי שלא לגלות עיקרי עמדתנו בטרם זמן, אלא גם מפני שאנו עצמנו איננו יודעים מה הם עיקרים אלה. מחשבותינו לגבי שאלות-גורל של קיומנו הלאומי נעלמות כיום לא רק מזולתנו, אלא גם אנו עצמנו איננו יודעים מה הן. אנו מזניחים ארכה אין-שנית זו שניתנה לנו ואיננו עושים אף את המעט כדי לנטוע עיקרי צדקתנו וכורח קיומנו בהכרת העולם ובהכרתו של העם היהודי. במקום זה אנו דוחים עיקרים אלה אל תחום שבו הם עתידים בהכרח להיעשות חלק מחישובים מדיניים ומסעי-לחץ, העשויים רק לעוות דמותם ומהותם.

4

אי-החלטה נחושה זו שאנו נוקטים ורואים בה חכמה עליונה, היעדר זה של אישור עקרונות-יסוד לעת הכרעה שאין דוגמתה, הוא דבר שאין לו אולי תקדים בעולם ודבר זה סכנתו נעשית ברורה עוד יותר אם אנו שמים אל לב כיצד ואקואום רעיוני זה הולך ויוצר גם בהכרת האומות ריקנות שבה נמוגים הדברים שהציונות עמלה לנטוע בתודעת העמים לענין צדקת קיומנו כאן. ואקואום זה פותח שער גם בציבור היהודי עצמו לעיוות קווים לגבי עיקרי קיומנו. כמה רחוק הזמן שבו סברנו לתומנו כי רצונו המוצהר של "העולם הערבי" למחות זכרנו מעל פני האדמה הזאת אינו מטבע-הדברים ואינו תוצאה מוכרחת ונגזרת מעצם היותנו כאן. היה זמן שבו ידענו בכל-זאת להבחין ולקבוע איך-שהוא כי מה שאנו אומרים לערבים לגבי עתיד השלום בינם ובינינו על כברת-ארץ זו, הוא נכון יותר וצודק יותר מן הדברים שהם שומעים מפי שליטיהם, הרואים נחלה ראשונה ואחרונה זו של העם היהודית כגזילה בדינו, גזילה שמצווה להחזירה לערב באש ובחרב, נוסף על כל מדינות ריבוניות שהם קיבלו כפרי-בשל של שתי מלחמות-עולם. כיום הולך ההבדל ונעשה מטושטש יותר ויותר לא רק בתודעת העולם אלא בתודעתנו שלנו. עמדתנו כיום במאבק לחיים ולמוות נראית כיום בעיני רבים מבינינו לא כעמידה של אמת כנגד סילוף ולא כצדק של כורח-חיים כנגד שרירות של תאוות השמד, אלא זה מתפרש לנו פשוט כ"קונפליקט" שהוא מטבע-הדברים ואין בו לא צדק ולא עוול, אלא הוא כמין פקעת אשר "שני הצדדים" נסתבכו בו על-כרחם. מושג זה של "קונפליקט" אשר רבים וכן טובים קלטו אותו מתוך אותה חוברת חשובה של יהושפט הרכבי – אף כי לא כך כוונתו ולא אלה מסקנותיו – נעשה כיום נוסח חלק

ונוח אשר גם שאלת חייו וגורלו של העם היהודי וגם חמת ההשמד שבלב שליטי ערב מתיישבים בו ממש שבת אחים גם יחד.

יחס זה משמש לרבים פתח להתעמקות כביכול בבעיות, אלא שהתעמקותם זו, שעה שהיא נוטשת עיקרים ונעשית כמין זחיחות-דעת של פאטאליזם ספקני, היא שטחיות סאלונית שאין לה כפרה. דומה כי במדיניות המעשית של המימשל כיום ביהודה ובשומרון ובשאר שטחים מוחזקים יש התעמקות רבה יותר בשרשי בעיות קיומנו כאן מאשר בהרבה השקפות עיוניות-כביכול. מדיניות מעשית זאת, ההולכת ומדגימה קבל עולם מופת של עקיפת מכשולים עם הימנעות מיצירת מכשולים חדשים, כל שעה שאפשר להימנע מכך, מדיניות זו עתידה לפתור אולי בעיות רבות יותר ויסודיות יותר משבעלי הפאטאליזם-הקונפליקטי משערים.

אלא שגם מדיניות זו עשויה ליהפך כלי שתכליתו נשמטת, באם לא נעמוד בעוד מועד על אישור עיקרי קיומנו ועתיידנו כאן. בעיות עקרוניות אלו התשובה עליהן היא ענין דוחק כאשר לא היה מעולם ותשובה זו אנו חייבים לא למדינאים זרים אלא בראש-וראשונה לעם היהודי ולעתיידו. אווירה זו של יש-פנאי ושל אין-לחץ אינה אלא אשליה.